Studijní program: Učitelství praktického vyučování a odborného výcviku

Státní závěrečná zkouška z učitelské způsobilosti
pro učitele praktického vyučování a odborného výcviku
KPG/UPZP@

Část - PEDAGOGIKA

1) Definujte pojem výukový cíl. Vyjmenujte požadavky na formulaci výukových cílů, aby jich mohlo být ve výuce co nejefektivněji dosaženo. Vysvětlete pojem aktivní (aktivizační) slovesa. V rámci jednoho tématu uveďte čtyři konkrétní příklady jejich použití při formulaci výukového cíle. S využitím zvolené taxonomie vyhodnoťte náročnost těchto cílů.

2) Vyjmenujte pořadí všech hierarchicky uspořádaných úrovní kognitivních cílů Bloomovy taxonomie a charakterizujte kognitivní procesy specifické pro tuto úroveň. Ke každé úrovni formulujte jednoznačně odpovídající výukový cíl v rámci jednoho tématu.

3) Objasněte principy, na kterých jsou postaveny taxonomie cílů afektivních. Vyjmenujte pořadí všech hierarchicky uspořádaných úrovní afektivních cílů vámi vybrané taxonomie a charakterizujte procesy specifické pro tuto úroveň. Ke každé úrovni formulujte jednoznačně odpovídající výukový cíl v rámci jednoho tématu.

4) Objasněte principy, na kterých je postavena taxonomie cílů psychomotorických. Vyjmenujte pořadí všech hierarchicky uspořádaných úrovní taxonomie psychomotorických cílů a charakterizujte procesy specifické pro tuto úroveň. Ke každé úrovni formulujte jednoznačně odpovídající výukový cíl v rámci jednoho tématu.

5) Definujete pojem „učební úloha“. Vysvětlete funkci učebních úloh ve výuce. Formulujte požadavky kladené na učební úlohy. Představte taxonomii učebních úloh

6) Objasněte, jaké jsou zásady práce učitele s materiálními didaktickými prostředky. Uveďte jejich členění do hlavních kategorií. Uveďte specifika využívání materiálních didaktických prostředků ve výuce vašeho aprobačního předmětu, vyjmenujte typické příklady

7) Prezentujte kategorii výuková metoda a uveďte jejich klasifikaci (dle vámi vybraného autora). Demonstrujte možnosti využití vhodných výukových metod ve výchovně vzdělávací činnosti.

8) Prezentujte kategorii organizační forma výuky a uveďte jejich klasifikaci. Demonstrujte možnosti využití vhodných organizačních forem výuky ve výchovně vzdělávací činnosti.

9) Prezentujte kategorii didaktické zásady a jejich význam v práci učitele. Vysvětlete postup učitelovy práce s chybou ve vyučování. Argumentujte chybu jako pozitivní jev pro učení žáka a uveďte konkrétní příklady práce učitele s chybou ve výuce.

10) Charakterizujte obecné principy práce učitele se žáky se speciálními vzdělávacími potřebami – postupy diagnostiky, poradenství, intervence

11) Popište systém kurikulárních dokumentů aktuálně platných pro školy regionálního školství. U dokumentů na státní úrovni vymezte, čím a jak podmiňují podobu kurikulárních dokumentů na nižší úrovni.

12) Charakterizujte pedagogickou diagnostiku a argumentujte její význam v současné škole. Popište základní metody pedagogické diagnostiky. Charakterizujte způsoby a význam hodnocení ve školní praxi.

13) Objasněte školskou legislativu a uveďte práva a povinnosti účastníků vzdělávacího procesu s ohledem na provázanost školské legislativy s jednotlivými odvětvími práva soukromého a veřejného.

14) Charakterizujte základní přístupy, formy a stupně prevence rizikového chování v prostředí školy. Uveďte zásady primární prevence. Charakterizujte systém prevence ve školním prostředí - preventivní strategie školy, činnost jednotlivých aktérů.

15) Definujte základní znaky akčního výzkumu. Popište vznik a vývoj akčního výzkumu a analyzujte jeho teoretická východiska. Na základě zkušeností z praxe kategorizujte průběh a fáze akčního výzkumu. Srovnejte výhody a nevýhody akčního výzkumu s jinými typy výzkumu, při tomto srovnání použijte kritéria kvality metodologického výzkumu a jeho využití pro praxi učitele.

16) Objasněte proces učení a vzdělávání dospělých z hlediska jednotlivých fází, analyzujte indikátory úspěšnosti učení a vzdělávání dospělých, posuďte jejich důležitost při vzdělávání a učení dospělých. Specifikujte činnosti lektora ve vzdělávání dospělých, argumentujte požadavky na jeho způsobilost a vzdělavatelskou úspěšnost. Zdůvodněte svou stávající úroveň připravenosti na tuto roli.

17) Vysvětlete kategorii výchovný proces – etapy, fáze a principy výchovného procesu. Uveďte výchovné zásady a efektivitu výchovného procesu. Vysvětlete kategorii podmínky a prostředky výchovy.

18) Charakterizujte kázeň a autoritu učitele jako výchovný prostředek. Popište možnosti užití reflexe a sebereflexe jako nástroje prevence a diagnostiky syndromu vyhoření u pedagogických pracovníků.

Část – PSYCHOLOGIE

1) Předmět a význam psychologie, základní psychologické pojmy (osobnost, prožívání, chování, introspekce, extrospekce). Determinace lidské psychiky, přístupy k determinaci (bio-psycho-sociálně-duchovní pojetí), význam znalosti determinace v edukačním procesu.

2) Myšlení a inteligence. Myšlení (vymezení, pojem, soud, úsudek, myšlenkové operace rozhodování, faktory ovlivňující řešení problémů). Inteligence, vymezení, mentální věk, druhy inteligence. Úloha myšlení a inteligence ve vztahu k dalším psychickým procesům, které se podílejí na školní výkonnosti.

3) Význam emocí a motivace v edukačním procesu. Vymezení emocí, tělesná složka a výrazová složka emocí. Vlastnosti emocí (ambivalence, intenzita aj.) Vymezení motivace, druhy, význam. Faktory ovlivňující motivaci (nová situace a aktivita, vliv úspěchu a neúspěchu, naučená bezmocnost, sociální faktory, zájem, stanovení cíle, souvislost s předchozí činností, s životními cíli, tendence dokončit úkol.

4) Problematika socializace, význam. Primární, sekundární, kulturní a sociální vzorce chování, sociální role, socializace v rámci ontogeneze. Význam socializace pro rozvoj psychických procesů. Morálka a její vývoj. Socializace ve školním prostředí.

5) Sociální skupina. Definice skupiny, dělení skupin, skupinová dynamika, konformita, kompliance, obedience. Vrstevnické skupiny, party. Školní třída jako sociální skupina. Formování vztahu mezi učitelem a žákem. Specifika komunikace mezi učitelem a žákem.

6) Psychologické otázky hodnocení žákova chování a výkonu. Pozitivní i negativní emocionální aspekt hodnocení, sociální aspekt. Vliv hodnocení na sebehodnocení a utváření osobnosti žáka (např. naučená bezmocnost, sebevědomí, motivace). Psychologická problematika školní klasifikace (motivační a demotivační faktor, zpětná vazba, seberegulační prostředek, funkce výchovná, funkce informační atd.).

7) Problematika školní úspěšnosti žáka. Osobnostní a jiné faktory ovlivňující školní úspěšnost (nadání /latentní a manifestní/, inteligence, vlohy, schopnosti, aspirace na výkon, naučená bezmocnost, motivační zdroje, sociální zázemí, emocionální charakteristiky). Utváření sebepojetí a sebevědomí žáka a jejich vliv na školní výkonnost a prožívání žáka. Souvislost mezi negativním sebepojetím a naučenou bezmocností.

8) Problematika učení. Vymezení, definice, vztah k psychickým procesům (kognitivním, emočním a volním). Typy učení: geneticky naprogramované typy učení, klasické podmiňování, instrumentální a operantní podmiňování, učení vhledem, teorie sociálního učení. Faktory ovlivňující průběh a výsledek učení. Formy a prostředky motivování – vývojové hledisko (motivační faktory mladšího a staršího školáka, dospívajícího).

9) Využití psychologických metod pro poznání osobnosti žáka. Pozorování, rozhovor, sociometrie, kresba. Nejčastější chyby při posuzování jiných osob (základní atribuční chyba, haló efekt, Pygmalion a Golem efekt, očekávání, potřeby, přání, stereotypy, předsudky, návyky, konzervativismus, dogmatismus, konformita, projekce, generalizace, citový vztah. Uplatnění při edukační práci učitele.

10) Psychologická charakteristika vývojového období mladšího školního věku. Vývojové změny v mladším školním věku. Tělesný, kognitivní, emoční a sociální vývoj. Vstup do školy, adaptace na školu a školní prostředí, osobnost učitele. Současný životní styl dítěte v mladším školním věku. Význam poznatků v práci pedagoga.

11) Psychologická charakteristika vývojového období staršího školního věku, prepuberta a puberta. Tělesný, kognitivní, emoční a sociální vývoj. Vývoj identity, akcelerace a disharmonie ve vývoji. Význam poznatků v práci pedagoga.

12) Náročné životní situace v edukačním procesu pro žáka a učitele (problematika stresu, jeho dimenze, frustrace, konflikt). Techniky zvládání stresu, obranné mechanismy). Úzkost, strach, tréma ve škole (vysvětlete a popište jejich dopad školní úspěšnost). Příčiny stresu ve škole u učitele a žáků.

13) Problematika dětí s psychickou deprivací. Příčiny vzniku, projevy, možná náprava. Základní psychické potřeby. Typy deprivace, psychická subdeprivace.

14) Neurotické obtíže v dětském věku. Příčiny vzniku, projevy, druhy zátěže typické pro jednotlivá vývojová období, konkrétní neurotické obtíže. Možná náprava, úloha učitele při těchto obtížích.

15) Poruchy chování. Klasifikace problémového chování, příčiny vzniku, agresivita a agrese, diferenciace poruch chování.

16) Syndrom hyperaktivity, ADHD, ADD (příčiny vzniku, nejčastější projevy, přístup k těmto dětem). Přístup a výchovné postupy učitele.

17) Syndrom CAN, problematika týraného a zneužívaného a zanedbávaného dítěte (příčiny vzniku, psychické a fyzické týrání, sexuální zneužívání). Přístup a úloha učitele v této problematice.

ZÁKLADNÍ I ROZŠIŘUJÍCÍ LITERATURA Z PEDAGOGIKY

AMBROŽOVÁ, K. a kol. Rizikové chování dětí a mladistvých. Příčiny, následky, prevence. Praha: Dětství bez úrazů, o.p.s.

ATKINS, L & WALLACE, S. Qualitative Research in Education. London: Sage Publications, LTD, 2012.

BEDNAŘÍKOVÁ, I. Sociální komunikace. Olomouc: Univerzita Palackého, 2006. ISBN 80-244-1357-4..

BEDNÁŘOVÁ, J. Školní zralost : co by mělo umět dítě před vstupem do školy. 1. vyd. Brno: Computer Press, 2010. ISBN: 978-80-251-2569-4..

BEDNÁŘOVÁ, J., V. ŠMARDOVÁ. Diagnostika dítěte předškolního věku. Brno: Computer Press, 2008..

BENDL, S. Školní kázeň v teorii a praxi. 2011.

BENDL, S. . Školní kázeň v teorii a praxi. Praha: Trioton,2011. ISBN 978-80-7387-432-2..

BERTRAND, Y. Soudobé vzdělávací teorie. Praha: Portál, 1998.

BREZINKA, W. Východiska pro poznání výchovy. Brno: L. Marek, 2001. ISBN: 80-86263-23-1.

ČECH, T. Škola a její preventivně-výchovná strategie jako předpoklad rozvoje kompetencí dětí. Prevence, 2011, roč. 8, č. 7, s. 4-7. ISSN 1214-8717.

DENSCOMBE M. Good Research Guide : For small-scale social research projects (4th Edition). Open University Press. Berkshire, 2010..

DITRICH, P. Pedagogicko ? psychologická diagnostika. Jinočany: H a H, 1993. ISBN 80-85467-06-2..

Dorotíková, Soňa (ed.). (2003) Profesní etika učitelství. Praha: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta.

EDWARDS, A. . New Technology and Education (Contemporary Issues in Education Studies). London: Bloomsbury Academic, 2012. ISBN 978-1-4411-9972-0.

FISHER; S.; ŠKODA, J. Sociální patologie. 2. vyd. Praha : Grada, 2014. ISBN 978-80-247-5046-0.

GAVORA, P. Učitel a žáci v komunikaci. Brno: Paido, 2005. ISBN 80-7315-104-9..

GAVORA, P. Úvod do pedagogického výzkumu. Brno: Paido. 2010. ISBN 978-80-7315-185-0.

GERLOCH, A. Teorie práva. Plzeň, 2009.

Gluchman, Vasil, Gluchmanová, Marta. Učitelská etika. Prešov: Filozofická fakulta Prešovskej univerzity. 2008.

GULOVÁ, L. a ŠÍP, R. Výzkumné metody v pedagogické praxi. Praha: Grada Publishing, a.s., 2013. ISBN 978-80-247-4368-4.

HAUSNER, M. Výukové objekty a interaktivní vyučování. Liberec: Venkovský prostor, 2007. ISBN 978-80-903897-0-0.

HENDL, J. Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0219-6.

HENDL, J. Přehled statistických metod: analýza a metaanalýza dat. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0200-4.

HRABAL, V., PAVELKOVÁ, I. Jaký jsem učitel. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-755-8.

HÝBLOVÁ, R. Školská legislativa. Olomouc, 2010.

CHRÁSKA, M. Metody pedagogického výzkumu. Praha: Grada Publishing, a.s., 2007. ISBN 978-80-247-1369-4.

CHROMÝ, J. Materiální didaktické prostředky v informační společnosti. Praha: Verbum, 2011. ISBN 978-80-904415-5-2.

CHUDÝ, Š. a kol. The Concept of Education in the Czech and Slovak Pedagogical Theories since 1989. Brno: Paido, 2013.

JŮVOVÁ, A. Komunikativní dovednosti. Olomouc: Agentura Gevak, s. r. o..

KALHOUS, Z. et al. Školní didaktika. Vyd. 2. Praha: Portál, 2009. 447 s. ISBN 978-80-7367-571-4.

KANTOROVÁ, J. a kol. Vybrané kapitoly z obecné pedagogiky I. Olomouc: Hanex, 2008..

KANTOROVÁ, J. a kol. Vybrané kapitoly z obecné pedagogiky II. Olomouc: Hanex,.

KANTOROVÁ, J. Obecná pedagogika I. Olomouc: Agentura Gevak, 2013. ISBN 978-80-86768-59-5. 60 s.

KANTOROVÁ, Jana. Obecná pedagogika II. Olomouc: Agentura Gevak, 2013. ISBN 978-80-86768-60-1. 60 s.

KASPER, T., KASPEROVÁ, D. Dějiny pedagogiky. Praha: Grada, 2008. ISBN 978-80-247-2429-4.

KAŠČÁK, O., PUPALA,B. Výchova a vzdelávanie v základných diskurzoch. Prešov: Rokus, 2009.

KOCOURKOVÁ, V., ŠAFRÁNKOVÁ, A. Úvod k primární prevenci rizikového chování. Gevak: Olomouc, 2014. ISBN 978-80-86768-85-4.

KOLÁŘ, M. Nová cesta k léčbě šikany. Praha: Portál, 2011. 336 s. ISBN 978-80-7367-871-5.

KOLÁŘ, Z., VALIŠOVÁ, A. Analýza vyučování. Vyd. 1. Praha: Grada, 2009. 230 s. Pedagogika.ISBN 978-80-247-2857-5.

KOLEKTIV AUTORŮ. Výchovné poradenství. Praha: Wolters Kluwer, 2009. ISBN 978-80-7357-498-5..

KOPŘIVA, P., NOVÁČKOVÁ, J. Respektovat a být respektován. Kroměříž: Spirála, 2010. ISBN 978-80-904030-0-0..

KUDLÁČOVÁ, B. Fenomén výchovy (historicko-filozoficko-antropologický aspekt). Trnava: VEDA, 2006.

LAURENČÍK, M. Jak na dokonalou prezentaci v PowerPointu. Praha: Grada, 2013. ISBN 978-80-247-4377-6.

LIESSMANN, K. P. Teorie nevzdělanosti. Omyly společnosti vědění. Praha: Academia, 2008.
MAŇÁK, J. a ŠVEC, Š. Slovník pedagogické metodologie. Brno: Paido, 2005. ISBN 80-7315-102-2.
MAREŠ, J., KŘIVOHLAVÝ, J. (1995). Komunikace ve škole.. Brno: MU.
MAREŠ, J., KŘIVOHLAVÝ, J. Komunikace ve škole. Brno: Masarykova univerzita, 1995. ISBN 80-210-1070-3..
McNiff, J., Whitehead, J. Doing and Writing Action Research.
MERTIN, V. KREJČÍŘOVÁ, L. Metody a postupy poznávání žáků. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012. ISBN 978-807357-679-0..
MERTIN, V., KREJČOVÁ, L. a kol. Metody a postupy poznávání žáka. Pedagogická diagnostika. 2., doplněné a aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016. ISBN 978-80-7552-014-2.
Mikuláštík, M. (2010). Komunikační dovednosti v praxi. Praha: Grada.
MUSILOVÁ, M. . Pedagogická diagnostika . Olomouc: PVP, 2012. ISBN 978 80 904822 4 1.
MUSILOVÁ, M. . Pedagogická diagnostika. Olomouc: PVP, 2012. ISBN 978-80-904822-4-1..
MUSILOVÁ, M. Případová studie jako součást pedagogické praxe . Olomouc: PdF UP, 2003. ISBN 80 244 0749 3.
MUSILOVÁ, M. Případová studie jako součást pedagogické praxe. Olomouc: PdF UP, 2003. ISBN 80-244-0749-3..
OBST, O. Řízení výuky. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2011. Texty k distančnímu vzdělávání v rámci kombinovaného studia.
OBST, O. Řízení výuky. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2011. Texty k distančnímu vzdělávání v rámci kombinovaného studia.
PETERS-KÜHLINGER, G., FRIEDEL, J.. (2007). Komunikační a jiné měkké dovednosti.. Praha.
Prášilová, Michaela. (2006). Tvorba vzdělávacího programu. Olomouc.
REASON, P., BRADBURY, H. Handbook of Action Research. London: SAGE, 2006..
Řezníček, Jan. Didaktika a učitelská etika v praxi. Praha: PdF UK..
SANKARAN, S., DICK, B., PASSFIELD, R.,SWEPSON, P. (Eds). Effective Change Management Using Action Research and Action Learning: Concepts, Frameworks, Processes and Applications. Lismore: Southern Cross University Press, 2001.
SKALKOVÁ, J. Obecná didaktika: vyučovací proces, učivo a jeho výběr, metody, organizační formy vyučování. 2. rozš. a aktualiz. vyd. [V nakl. Grada] vyd. 1. Praha: Grada, 2007. 322 s. Pedagogika. ISBN 978-80-247-1821-7.
SKALKOVÁ, J. Pedagogika a výzvy nové doby. Brno: Paido, 2004.
STŘELEC, S. (ed.). Kapitoly z teorie a metodiky výchovy I. 1998.
STŘELEC, S. (ed.). Studie z teorie a metodiky výchovy II. 2005.
STŘELEC, S. (ed.). Studie z teorie a metodiky výchovy. 2002.
SZOTKOWSKI, R. Od běžné školní tabule k tabuli interaktivní. Z pohledu učitele základní a střední školy. Brno: Paido, 2013. ISBN 978-80-7315-247-5.
ŠVAŘÍČEK, R. a ŠEĎOVÁ K. . Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0644-6.
Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání, ve znění pozdějších předpisů.
Zákon č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů.
ZELINKOVÁ, O. Pedagogická diagnostika a individuální vzdělávací program. Nástroje pro prevenci, nápravu a integraci. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-262-0044-4.
ZELINKOVÁ, O. Poruchy učení. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-514-1.

Literatura k SZZ z psychologie (povinná):

KUSÁK, Pavel a DAŘÍLEK, Pavel (2001). *Pedagogická psychologie*. 2. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, Pedagogická fakulta.
LEMROVÁ S., a kol.(2024). *Pedagogická psychologie*. Praha: Grada.
MAREŠ Jiří. (2013). *Pedagogická psychologie*. Praha: Portál.
PLEVOVÁ Irena, PETROVÁ Alena (2018). *Vybrané kapitoly z obecné psychologie*. Ostrava: Ostravská univerzita.
PLEVOVÁ Irena, PUGNEROVÁ Michaela (2022). *Dětský výtvarný projev: v pedagogické praxi.* Praha: Grada. ISBN 978-80-271-0218-1.
PLHÁKOVÁ Alena (2007). *Učebnice obecné psychologie*. Praha: Academia.
PUGNEROVÁ Michaela, DUŠKOVÁ Ivana (2018). *Z předškoláka školákem*. Praha: Grada publishing.
PUGNEROVÁ Michaela a kolektiv (2019). *Psychologie pro pedagogické fakulty*. Praha: Grada publishing.
PUGNEROVÁ Michaela., KVINTOVÁ, Jana (2016). *Přehled poruch psychického vývoje*. Praha: Grada publishing.
VÁGNEROVÁ Marie, LISÁ Lidka. (2021). *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*. Vydání třetí, přepracované a doplněné. Praha: Univerzita Karlova.

Literatura k SZZ z psychologie (doporučená):

ATKINSON Rita L. (2000). *Psychologie.* Praha: Portál.
ČÁP Jan, MAREŠ Jiří (2001). *Psychologie pro učitele.* Praha: Portál.
ČÍŽKOVÁ Jitka (1999, 2001, 2010). *Přehled vývojové psychologie.* Olomouc: UP.
HARTL, Pavel (1993). *Psychologický slovník*. Praha: Jiří Budka.
LANGMEIER Josef, KREJČÍŘOVÁ Dana (1998). *Vývojová psychologie*. Praha: Grada.
NAKONEČNÝ Milan (1999). *Sociální psychologie*. Praha: Academia.
PLEVOVÁ Irena (2017). *Psychologické metody pro výchovné poradce.* Olomouc: UP.
VÁGNEROVÁ Marie (2000). *Vývojová psychologie*. Praha: Portál.
VÁGNEROVÁ Marie (1997). *Psychologie problémového dítěte školního věku.* Praha: Karolinum.